

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin**Kritik mot Polismyndigheten i Västra Götaland och åklagare vid
Åklagarmyndigheten för långsam handläggning av en förundersökning
m.m.**

Anmälan

I en anmälan till JO framförde Företaget N., genom AA, klagomål mot Polismyndigheten i Västra Götaland och en åklagare vid Åklagarmyndigheten. AA anförde bl.a. att han hade gett in en polisanmälan mot namngivna personer avseende brott mot lagen om skydd för företagshemligheter, men att polis och åklagare inte hade vidtagit några utredningsåtgärder innan brottet fem år senare preskriberades.

Utredning

Handlingar i ärendet fordrades in från polismyndigheten (K109637-99) och 3:e åklagarkammaren i Göteborg (C3-16-1817-99). Muntliga upplysningar inhämtades från bl.a. polisinspektören BB, Polismyndigheten i Västra Götaland. Av utredningen framgår bl.a. följande.

Företaget N., genom CC och AA, anmälde i en skrivelse daterad den 13 juli 1999 till Ekobrottsmyndigheten i Göteborg att brott mot lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter hade begåtts.

Sedan Ekobrottsmyndigheten överlämnat anmälan till dåvarande Åklagarmyndigheten i Göteborg upprättades den 23 juli 1999 – efter direktiv från dåvarande biträdande chefsåklagaren DD – en anmälan hos polisen. DD lämnade utredningsdirektiv till polisen och påminde om dessa. Några utredningsåtgärder vidtogs emellertid inte från polisens sida. Genom ett beslut den 2 juli 2004 lade DD ned förundersökningen eftersom preskription skulle inträda inom kort och det uppenbarligen saknades möjligheter att utreda saken och pröva åtalsfrågan innan dess.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet.

Polismyndigheten kom in med ett remissvar. I remissvaret anfördes bl.a. följande.

Händelseförlopp

Den 13 juli 1999 anmälde Företaget N. genom AA och CC i ett brev ställt till chefen för Ekobrottsmyndigheten i Göteborg brott mot lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter. I brevet pekade de ut sex personer som kunde misstänkas för brottet.

Den 14 juli 1999 överlämnade chefsåklagare EE ärendet till Åklagarmyndigheten i Göteborg för handläggning. Enligt hans bedömning var de anmälda förhållandena inte av sådan karaktär att de föll inom Ekobrottsmyndighetens målområde.

Den 21 juli 1999 lämnade biträdande chefsåklagare DD utredningsdirektiv till läns-kriminalpolisen med begäran att brottsanmälan skulle tas upp, vilket skedde den 23 juli 1999 av kommissarie FF.

Samma dag som anmälan togs upp skrev FF till DD och hemställde om beslut om förundersökning skulle inledas.

FF påminde DD i en skrivelse den 14 mars 2000 att han önskade besked om förundersökning skulle inledas eller inte.

Den 25 januari 2001 beslutade DD i en skrivelse till FF att förundersökning skulle inledas. I skrivelsen meddelade DD bland annat att han under hand haft kontakt med CC och fått viss kompletterande information.

Skriftväxlingen fortsatte mellan FF och DD under 2001. Den 1 juli 2002 frågade DD om en utredare hade utsetts i ärendet. FF svarade att utredningen inte hade inletts då ärendet inte var prioriterat och resurserna inte medgav detta.

Den 27 september 2002 skrev DD till CC och uppgav att utredningen inte hade kommit igång men att ambitionen var att utredning skulle påbörjas så snart tiden medgav detta. DD hänvisade henne att kontakta FF.

Den 4 november 2002 skrev kommissarie GG till AA med anledning av att S. hade skrivit till Rikspolisstyrelsen den 27 september 2002. Hon uppgav att ärendet låg i balans beroende på utredningsrotelns höga arbetsbelastning. Orsaken var främst den stora tillströmningen av anmälningar av grövre våldsbrott. Bedrägerier och andra trolöshetsbrott hade vid polismyndigheten en lägre prioritet än våldsbrotten. Utredningar med frihetsberövade personer hade en absolut förtur.

Den 17 mars 2003 skrev GG till DD och förklarade den dåvarande situationen. I december 2002 hade en kvinnlig förhørsledare tilldelats ärendet, men förhørsledaren togs snart i anspråk för att utreda ärenden med frihetsberövade och hon lämnade roteln strax därefter.

Den 1 juli 2003 skrev DD nya utredningsdirektiv. Vid det tillfället hade anmälarna i ett brev till GG daterat den 9 mars 2003 förklarat att de ville ta tillbaka anmälan. Anledningen var att de hade utsatts för hot och trakasserier.

DD påminde i en skrivelse den 25 februari 2004 om sina utredningsdirektiv från den 1 juli 2003. Den 2 juli 2004 lade han ned förundersökningen med hänvisning till att preskription skulle inträda inom kort. Det saknades uppenbarligen möjligheter att utreda saken och pröva åtalsfrågan inom den tid som återstod.

Bedömning

Enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken skall en förundersökning bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja förundersökningen skall den läggas ned.

Av handlingarna i ärendet framgår att det inte har vidtagits några utredningsåtgärder i ärendet under tiden från det att anmälan gjordes fram till den tidpunkt när åklagaren lade ned förundersökningen med hänvisning till att preskription skulle inträda inom kort.

Polismyndigheten konstaterar att det är oacceptabelt att det under så lång tid som nu varit fallet inte har vidtagits några utredningsåtgärder i ärendet.

Särskilt beklämmande är att makarna AA och CC i ett brev daterat den 9 mars 2003 uppgav att de blivit hotade och trakasserade och därför ville återta sin anmälan. Åklagaren uppmärksammade detta i sina direktiv från den 1 juli 2003 utan att det resulterade i några åtgärder från polisens sida.

I detta läge borde ärendet ha getts en högre prioritet. Makarna borde ha tillfrågats om vari hoten och trakasserierna bestod, vilket kunde ha legat till grund för en anmälan om olaga hot. Jag kommer att inleda en disciplinutredning i denna del.

I övrigt gör myndigheten insatser för att komma till rätta med ärendebalanserna med syftet att ärenden blir åtgärdade inom rimlig tid. En redogörelse för de kontroller som myndigheten genomför finns presenterade i en JO-remiss lämnad den 13 augusti 2004, dnr AL 793-5908-04 (JO dnr 2469-2004).

Därefter infodrades ett diarieblad från 3:e åklagarkammaren i Göteborg.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet.

Åklagarmyndigheten (dåvarande vice riksåklagaren) kom in med ett remissvar jämte upplysningar från chefsåklagaren HH och vice chefsåklagaren DD.

DD

Ärendet lottades in på min tjänst sommaren 1999 efter det EBM Västra funnit att ärendet, som anmälts dit, inte skulle handläggas där. Ärendet överlämnades till LKP utredningsroteln för anmälningsupptagning. Jag minns inga detaljer kring de första kontakterna med utredningsroteln utöver att brottet var mycket ovanligt (och svårt) och att det var långt ifrån givet vem som skulle kunna utreda saken.

Sedan anmälan blivit upptagen har jag enligt min minnesbild talat med anmälaren CC vid ett flertal tillfällen. Hon har då lämnat ytterligare information i ärendet. Jag har i dessa samtal informerat henne om handläggningen här, svårigheterna att hitta en utredare och den låga prioriteringen hos polisen. Jag har också haft telefonkontakt med ledningen på LKP utredningsroteln och fått muntliga besked av den innebörd som framgår av handlingarna i akten.

Vid okänt tillfälle fick jag klart för mig att anmälarna ville ta tillbaka sin anmälan. Jag minns inte om det var skriftligen eller per telefon som jag fick veta det. Jag tyckte det var olyckligt att vår handläggning hade varit sådan att målsägandena reagerade på det sättet. Detta bör vara bakgrunden till de nya direktiv som jag skickade den 1 juli 2003. De nya direktiven ledde inte till att utredningen fördes framåt. Eftersom tiden för preskription närmade sig och jag insåg att saken inte skulle hinna utredas fann jag för gott att lägga ned utredningen.

HH

Bakgrund

Den 16 juli 1999 gjorde AA och CC, Företaget N., en anmälan om brott, vilken ingavs till Ekobrottsmyndigheten. Via åklagare överlämnades anmälan till polismyndigheten, som den 23 juli samma år upprättade en polisanmälan om brott mot lagen om skydd av företagshemligheter.

Ärendet lottades på 3:e åklagarkammaren och dåvarande vice chefsåklagaren vid kammaren, DD Den 21 juli 1999 översände DD direktiv till länskriminalpolisen, LKP. I direktivet framförde DD bland annat att ärendet inte kunde läggas i balans, för det fall han sedermera skulle komma att inleda förundersökning.

Tre dagar senare översände LKP till DD en nyupprättad k-anmälan samt hemställer om beslut huruvida förundersökning skall inledas. Då DD inte återkom med beslut i frågan skickade samma polisman den 14 mars 2000 en påminnelse i ärendet. Den 25 januari 2001 fattade DD beslut om att förundersökning skall inledas samt ger vissa direktiv.

I maj 2001 påminde DD om att han ville veta vem som var förhørsledare samt vad som hitintills hade hänt i ärendet. LKP återkom den 17 maj samma år med beskedet att ärendet kan delas ut till en utredningsman ”först när resurserna så medger”.

Den 1 juli 2002 skickade DD en påminnelse med förfrågan om något hade hänt i ärendet, varpå LKP den 3 juli samma år svarade att utredning inte har inletts ”då ärendet ej är prioriterat och resurserna ej har medgett utredning”.

Senare under 2002, den 27 september, sände DD ytterligare en påminnelse till LKP. Den 17 mars 2003 svarade LKP med att upplysa om att ärendet alltså ligger i balans. Därutöver begärde LKP direktiv från åklagaren.

I juli 2003 lämnade DD direktiv och han upplyste samtidigt om att det är angeläget att komma igång med utredningen.

Nästa agerande från DD sker den 25 februari 2004, då han påminner om direktiven från juli 2003.

Förundersökningen lades ned den 2 juli 2004 med motiveringen att preskription inträder inom kort och då det uppenbarligen saknades möjligheter att utreda saken innan dess.

Aktuella bestämmelser

Enligt 23 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken skall förundersökning inledas så snart det på grund av angivelse eller annat skäl finns anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Av 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken framgår att förundersökningen skall bedrivas så skyndsamt omständigheterna medgiva. Finns inte längre anledning till dess fullföljande, skall den läggas ned.

Min bedömning

Som nyss framgått skall en förundersökning inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott har förövats. I detta ligger ett krav på skyndsamhet. För att reglerna om förundersökning skall kunna tillämpas krävs vidare att det finns misstanke om ett konkret brott. Konkretionskravet är uppfyllt även om man inte känner till den ifrågavarande gärningens alla detaljer och inte heller exakt när eller var den har utförts (se Rättegångsbalken. En kommentar, 23 kap. 1 §).

Den anmälan som AA och CC gjorde i juli 1999 innehöll, enligt min uppfattning, ett konkret påstående om brott – närmast företagsspioneri – och utgjorde sålunda tillräckligt underlag för ett beslut om att inleda förundersökning. Detta till trots dröjde det ett och ett halvt år innan ett sådant beslut fattades, vilket enligt min mening – även med beaktande av att saken var av komplicerad beskaffenhet – var en för lång tid i sammanhanget.

När det därefter gäller förundersökningen i övrigt konstaterar jag, att i stort sett ingen förundersökningsåtgärd har vidtagits under tre och ett halvt år, trots att åklagaren skickat flera påminnelser m.m. Detta förhållande är – precis som polismyndigheten skriver i dess yttrande – helt oacceptabelt. Det är inte heller förenligt med skyndsambetskravet i 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken. Från min utgångspunkt är frågan emellertid om åklagaren hade kunnat agera annorlunda. I belysning av vad JO har uttalat i ett liknande fall under senare tid (JO 2003/04 s. 82) borde förhållandet ha anmälts till kammarchefen. Det hade sedan kommit an på denne att genom kontakter med befattningshavare vid polismyndigheten på motsvarande nivå försöka utverka nödvändiga resurser. Enligt min mening utgjorde dock det påbudna tillvägagångssättet ingen helt etablerad praxis under den tid som den nu aktuella granskningen avser. Därutöver bör noteras, att DD vid tidpunkten var vice kammarchef, vilket betyder att saken i någon mening redan var på chefsnivån. Detta var för övrigt också förhållandet hos polisen i och med att korrespondensen från dess sida sköttes av dåvarande ställföreträdande chefen på LKP. Jag anser mot den angivna bakgrunden att DD inte kan lastas för den uppkomna situationen.

Jag tillträdde som kammarchef den 1 januari 2004. Under våren samma år skapades vad vi på kammaren kallar balanslistor. På dessa elektroniska listor, som följs upp av mig fyra gånger per år, antecknar varje rotelinnehavare/åklagare samtliga pågående förundersökningar som är äldre än sex månader samt anger den senaste åklagaråtgärden i varje ärende, exempelvis skickande av påminnelse. Listorna var emellertid inte i fullt bruk förrän vid sommaren 2004. Enligt min mening utgör denna form av uppföljning i förening med övrig ledning och styrning ett gott skydd mot att liknande händelser upprepas på kammaren.

Avslutningsvis vill jag beklaga det inträffade.

Dåvarande vice riksåklagaren

Bedömning

Jag kan till stora delar instämma i den bedömning som HH gjort i sitt yttrande. Jag vill dock tillägga följande.

JO har på senare tid vid ett flertal tillfällen klarlagt sin syn på ansvarsfördelningen mellan polis och åklagare vid en förundersökning (bl.a. JO 2003/04 s. 82, 2004/05 s. 85). Då åklagaren leder förundersökningen vilar det övergripande ansvaret på denne. Han har ansvaret för att förundersökningen bedrivs så skyndsamt och effektivt som omständigheterna medger. Han skall ge dem som biträder honom med utredningen behövliga direktiv för arbetet. Han skall även se till att den enskildes rättssäkerhetsintressen tillvaratas.

I detta fall inkom ärendet till 3:e åklagarkammaren den 16 juli 1999. Först i januari 2001 beslutade den handläggande åklagaren att inleda förundersökning och gav då direktiv för utredningen. Även om anmälan avsåg brottslighet av inte helt okomplicerat slag tog det enligt min bedömning en helt oacceptabelt lång tid innan förundersökning inleddes och direktiv utfärdades. Denna senfärdighet förtjänar kritik. Åklagaren har därefter vid ett flertal tillfällen sänt påminnelser till polisen, nämligen i maj 2001, juli 2002 och i februari 2004. De besked som åklagaren fick från polisen var sammanfattningsvis att ärendet inte var prioriterat och att det låg i balans därför att det saknades utredningsresurser. Enligt min uppfattning har det gått alldeles för lång tid mellan påminnelserna. Det torde i ett tidigt skede ha stått klart för åklagaren att polisen hade lagt ärendet i balans och att det fanns risk för att det skulle förbli så. Åklagaren borde redan efter ett par påminnelser ha kontaktat företrädare för polisen för att diskutera frågan om möjligheterna att få fram utredningsresurser samt framhålla det angelägna i att ett utredningsarbete inleddes. Ett annat alternativ hade varit att han anmält förhållandet till sin kammarchef som då hade kunnat ta upp frågan med befattningshavare vid polismyndigheten på motsvarande nivå. Om detta heller inte gett något resultat hade frågan kunnat föras upp till överåklagaren vid den dåvarande åklagarmyndigheten. Denna hade då kunnat ta upp frågan på en hög nivå inom polismyndigheten, ytterst med länspolismästaren. Åklagaren har nedlagt förundersökningen genom ett beslut den 2 juli 2004 med motiveringen att preskription skulle inträda inom kort. Tidpunkten för brottet är i anmälan angiven till 1998-01-01 - 1999-07-16. Om brottet inte är grovt – det är den bedömning som åklagaren gjort – skulle preskription ha inträtt den 16 juli 2004. Eftersom några utredningsåtgärder inte vidtagits är åklagarens bedömning att det saknades möjlighet att utreda saken och pröva åtalsfrågan innan preskription skulle ha inträtt i sak korrekt. Enligt min uppfattning bör man dock normalt inte nedlägga en förundersökning med hänvisning till en förestående preskription utan i stället invänta att en sådan har inträffat. I detta fall är dock tiden till preskriptionsinträdet så kort att det med hänsyn till vad saken rörde inte haft någon praktisk betydelse att förundersökningen nedlades fjorton dagar före det formella preskriptionsinträdet.

Avslutningsvis vill jag upplysa om följande. Inom Åklagarmyndigheten har under våren 2005 gjorts en genomgång av öppna äldre ärenden. Denna granskning har avsett ärenden inkomna år 2003 och dessförinnan. Av genomgången kan konstateras att många ärenden har en oacceptabelt lång handläggningstid. Rutinerna för påminnelse till polisen tycks också variera mellan de olika åklagarkamrarna. Resultatet och erfarenheterna av den gjorda genomgången, vilken omfattat drygt 12.000 ärenden, samt redan genomförda tillsynsbesök är för närvarande föremål för en

analys. Denna kommer att leda till att det inom kort påbörjas ett konkret arbete med att utfärda riktlinjer för hur åklagarorganisationen och enskilda åklagare skall agera som förundersökningsledare gentemot polisen då utredningsresurser inte ställs till förfogande eller då utredningsåtgärder drar ut på tiden.

Företaget N., genom AA, kommenterade remissvaren.

Under ärendets handläggning har det kommit till min kännedom att biträdande länspolismästaren JJ gett chefen för länskriminalen i uppdrag att se över rutinerna vid uppföljningen av ärendebalanserna för att undvika att något liknande som skett i detta ärende kommer att upprepas.

Bedömning

En förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats (23 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken, RB). Vidare skall en förundersökning bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned (23 kap. 4 § andra stycket RB).

Det är undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rätts-säkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom de direktiv som behövs för arbetet (1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen, 1947:948).

När en förundersökning leds av en åklagare får denne enligt 23 kap. 3 § andra stycket RB anlita biträde av polismyndigheten för att verkställa förundersökningen. Han får också uppdra åt en polisman att vidta viss åtgärd som hör till förundersökningen om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

I ett brev daterat den 13 juli 1999 ställt till chefen för Ekobrottsmyndigheten i Göteborg anmälde Företaget N., genom CC och AA, att brott mot lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter hade begåtts. I bolagets anmälan namngavs sex personer som skäligen misstänkta. Sedan anmälan överlämnats till dåvarande Åklagarmyndigheten i Göteborg upprättades den 23 juli 1999 – efter direktiv från dåvarande biträdande chefsåklagaren DD – en anmälan hos polisen. Samma dag skickade kommissarien FF en skrivelse till DD i vilken han hemställde om beslut i fråga om förundersökning skulle inledas eller inte. FF påminde därefter i en skrivelse daterad den 14 mars 2000 DD om beslut i förundersökningsfrågan. Den 25 januari 2001 beslutade DD att inleda förundersökning.

DD:s beslut om att inleda förundersökning fattades ett och ett halvt år efter det att en polisanmälan hade upprättats. Detta dröjsmål är, som Åklagarmyndigheten har anfört i remissvaret, helt oacceptabelt även om anmälan avsåg brott av inte helt okomplicerat slag.

Av utredningen framgår att från det att polisanmälan den 23 juli 1999 upprättades hos polisen till dess att DD den 2 juli 2004 lade ned förundersökningen vidtogs inte några utredningsåtgärder. Ärendet har under flera års tid legat i balans hos polisen.

Inte ens när CC och AA i ett brev till polismyndigheten i mars 2003 uppgav att de utsatts för hotelser och trakasserier vidtogs några åtgärder från polisens sida.

JO har under de senaste åren i ett stort antal ärenden kunnat konstatera att den brottsutredande verksamheten uppvisar allvarliga brister och att handläggningstiderna i åtskilliga fall inte står i överensstämmelse med det skyndsamhetskrav som uttalas i rättegångsbalken. Jag är också medveten om att arbetsituationen inom polis- och åklagarväsendena är ansträngd och att man därför måste prioritera vissa ärenden framför andra. Även med beaktande av detta förhållande är det självfallet fullständigt oacceptabelt att polisen inte vidtagit någon utredningsåtgärd under en tid av tre och ett halvt år och att preskription därigenom kommit att inträda.

Det övergripande ansvaret för förundersökningen har vilat på åklagaren. DD gav i januari 2001 direktiv om att en viss person skulle höras. Han angav vidare att han, sedan förhørsledare utsetts, önskade kontakt med denne för en genomgång av vidare utredningsåtgärder. DD påminde polisen om ärendet i maj 2001. Därefter påminde han om ärendet i juli och september 2002. Han gav i juli 2003 nya direktiv och påminde om dessa i februari 2004. De besked åklagaren fick från polisen var sammanfattningsvis att ärendet inte var prioriterat och att det låg i balans därför att det saknades utredningsresurser. Jag anser, i likhet med vad som anförs i Åklagarmyndighetens yttrande, att det har gått alldeles för lång tid mellan åklagarens påminnelser. Vidare gäller att en åklagare som tvingas konstatera att ett par påminnelser visat sig vara verkningslösa, bör ta personlig kontakt med polisen och om inte det ger resultat informera kammarchefen om problemet. Det ankom sedan i första hand på kammarens ledning att genom kontakter med befattningshavare i polismyndighetens ledning försöka utverka att ärendet förs framåt på ett godtagbart sätt (se t.ex. JO 2003/04 s. 82 och JO 2004/05 s. 85). DD har varit alltför passiv vid utövandet av sitt förundersökningsledarskap.

DD beslutade den 2 juli 2004 att lägga ned förundersökningen, eftersom preskription skulle inträda inom kort och det uppenbarligen saknades möjligheter att utreda saken innan dess. Tidpunkten för brottet har i anmälan angetts vara den 1 januari 1998 till och med den 21 juli 1999, vilket innebär att ett brott av normalgraden preskriberades den 21 juli 2004. DD lade således ned förundersökningen innan preskription hade inträtt. Jag delar Åklagarmyndighetens uppfattning att en åklagare normalt sett inte bör lägga ned en förundersökning med hänvisning till förestående preskription. Med hänsyn till att utredningsarbetet ännu inte hade påbörjats och den korta tid som vid tiden för DD:s beslut att lägga ned förundersökningen återstod innan preskription skulle inträda, kan emellertid den valda tidpunkten för beslutet knappast ha påverkat Företaget N:s möjligheter att få sin anmälan utredd.

Sammanfattningsvis har såväl polismyndigheten som åklagaren misskött ärendet. Det är emellertid i första hand polismyndigheten som bär ansvaret för bristerna. Jag har stannat för att inte gå vidare i saken men anser att polismyndigheten förtjänar mycket allvarlig kritik för sin underlåtenhet att vidta någon utredningsåtgärd i ärendet. Vidare anser jag att DD sammantaget förtjänar allvarlig kritik för dröjs-

mål med att fatta beslut i förundersökningsfrågan och för, sedan beslut väl fattats, fortsatt passivitet i sin roll som förundersökningsledare.

Vad som kommit fram i övrigt motiverar inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.